# MUZEJI I AUDIO – VIZUELNI LICENCNI UGOVORI

***Nikolić D. Jasna***
***Advokat i patentni zastupnik***

**Sadržaj** – *Digitalni trend otkriva apsolutno novi kvalitet mogućosti plasmana usluga i proizvoda Muzeja širom sveta. Obezbeđivanje tog kvaliteta zahteva mobilnost međunarodnih pravnih subjekata u konstituisanju međunarodne zakonske regulative koja će imati za svoj osnovni cilj adekvatnu pravnu zaštitu muzejskog nacionalnog blaga u digitalnom okruženju. Ovaj rad tretira modalitete ugovora kao pravne instrumente u funkciji izvršenja kompleksnih digitalnih zahteva pravne zaštite muzejske baštine kroz prizmu aktivnog angažmana novoosnovanih pravnih subjekata.*

**Abstract** - *The digital trend discloses an absolutely new quality and possibilities of marketing of Museum's services and products worldwide. Assurance of that quality requires mobility of international legal entities in consisting legal regulations,which shall have adequate legal protection of Museum's national treasure, as its basic target in digital sourriding.*
*This paper treates the contract modalites as legal instruments in function of fullfilment of complex digital requirement conserning legal protection of Museum's inheritance through a prism of active commitment of newly established legal entitie.*

## 1. UVOD

Danas, egzistiranje interneta pruža Muzejima širom sveta sjajne mogućnosti iskorišćavanja njegovih potencijala. Samo do pre nekoliko godina web strane Muzeja su bile ograničene na elektronske brošure sa uobičajnim muzejskim informacijama kao što su vreme rada, podaci o trenutnim izložbama, spratni raspored, i virtuelne posete. Prezentacije Muzeja zahvaljujući digitalizaciji u sadašnjim uslovima imaju novu dimenziju. Muzeji su u poziciji da nivo svojih usluga prošire na dostavu edukativnog muzejskog materijala svojim korisnicima, koji sada aktivno uzimaju učešće kroz discusion lists and chat rooms. Zatim neki Muzeji su u poziciji da online predstave svoje postojeće i trenutne izložbe.

Nesporna je činjenica da digitalni trend iziskuje enormna ulganja u Muzejski sektor, ali se ta sredstva daju nadoknaditi kroz novčano konzumiranje audiovizuelnih proizvoda od strane Muzejskih korisnika kojima se sada omogućava drugačiji sofisticirani pristup Muzejskim vrednostima. One sa digitalizacijom dobijaju na atraktivnosti, masovnijoj upotrebi, stručnijoj upućenosti svojih korisnika, ali se zato nameće potreba za posebnim režimom pravne zaštite. Kvalitet zaključenih ugovora između Muzeja sa drugim pravnim subjektima faktički određuje ne samo kvalitet plasmana Muzejske baštine, već i nivo njene zaštite u cyber - prostoru. Konkretni ugovori Muzeja su samo jedan segment u kompletnoj njegovoj pravnoj zaštititi koja sada u novim digitalnim uslovima postaje nužnost.Tako da i mnoge postojeće i novoosnovane međunarodne organizacije dobijaju izražajnu ulogu u vidu multifunkcionalne pomoći Muzejiima radi ispunjavanja digitalnih zahteva.

## 2. PROBLEM DEFINISANJA AUDIO-VIZUELNOG DELA

Generalnu definiciju audio-vizuelnog rada je teško dati obzirom da danas nacionalni zakoni imaju zadatak da audio-vizelni rad precizno definišu. Prilikom tretiranja audio-vizelnog dela kao kinematografskog prvi pravni izvor se citira Bernska konvencija o zaštiti autorskih prava. Mnogi naconalni zakoni o autorskom pravu pod audio-vizelnim delima smatraju ''kompilacije koje upućuju na dela kreirana kroz kolekciju ili skupljanje pretpostojećih matrijala ili baze podataka na takav način da konstituišu u celini originalno delo svog autora ". Međutim standard originalnosti se različito definiše u nacionalnim zakonima npr. u Velikoj Britaniji standard originalnosti je na nivou veštine i sposobnosti, dok je u Francuskoj nešto viši i oznaka je autorove ličnosti. Američki zakon o autorskom pravu poznaje audiovizuelno delo kao " kreativno delo koje se sastoji od serije povezanih slika namenjene za prikazivanje upotrebom mašina, ili aparata kao što su projektori, ili svake druge elektronske opreme, zajedno sa pratećim zvukovima bilo kojih, bez obzira na prirodu materjalnog predmeta oličena u kreativnu ekpresiju ". Za razliku od standarda originalnosti i same definicije audio-vizelnog dela nesporno je u nacionalnim zakonima da su audio- vizuelni proizvodi : filmovi, videokasete CD-ROMs digital videodisc[DVDs].

## 3. AUDIO-VIZUELNI LICENCNI UGOVORI

Muzejski Audio–vizuelni licencni ugovori su danas veoma aktuelni u digitalnim uslovima. Egzistiraju u samostalnom obliku ali često su povezani prateći osnovnu ideju Muzeja a to je digitalna manifestacija njihovih resursa. Ugovor o razvoju audio-vizuelnog dela, ugovor o licenci baze podataka Muzeja, ugovor o distribuciji baze podataka Muzeja i ugovor o razvoju web strane Muzeja su najčešći modeli audio-vizuelnih licencnih ugovora.

Muzejski pravni eksperti su saglasni da pre zaključenja audio-vizuelnih ugovora ugovorne strane već u svojim pregovorima moraju postići consensus oko pet ključnih pitanja a to su : Koja prava Muzej prenosi ? Kome? Koliko dugo ? U koju svrhu ? Za koji iznos?

Vrlo je važno prilikom zaključenja audio-vizuelnih ugovora jasno označiti sve pravne termine koji sadržinski određuju njihovu pravnu prirodu. Tu se pre svega misli pored definisnja audio-vizuelnog dela na tzv.autorsku upravljačku informaciju, licencne slike i dokumentaciju. Autorska upravljačka informacija je ''svaka informacija koja identifukuje autorsko delo uključujući naziv autora, vlasnika autorskog dela, rokove i uslove upotrebe dela, i identifikaciju brojeva ili simbola koja prate delo. Licencne slike i dokumentacija podrazumevaju svaku ''sliku, uključujući fotografije, slajdove ili digitalizovane slike ; svaki materijal koji opisuje ili identifikuje sliku, uključujući umetnika ili autorovo ime, naslov, datum kreacije ili prve objave, broj mediuma, bilo u analog ili digital formatu ; ili svaki drugi tekstualni materijali obezbeđeni od Audio-vizuelne kompanije u vezi razvoja audio-vizuelnog dela ".

Muzejski Audio-vizuelni licencni ugovori su veoma složeni ugovori i akcentiranjem i samih napred navedenih pravnih pojmova uočava se njihova kompleksna pravna priroda. Audio-vizuelni Muzejski ugovori su pre svega licencni ugovori koji sadrže ugovorne odredbe vezane za prenos ovlašćenja [za iskorišćavanje predmeta licence]. Prava na predmet licence ostaju Muzeju, odnosno prava vlasništva. Predmet licence u audio-vizuelnim ugovorima odražava saglasnost Muzeja i druge ugovorne o njegovom

ovlašćenom ustupanju. Npr. pravo Muzeja kao vlasnika muzejskih slika i dokumentacije da prenese pravo njihovog korišćenja na Audio-vizuelnu kompaniju radi razvoja i proizvodnje Audio-vizuelnog dela koji se prezentira muzejskim korisnicima u svom finalnom obliku uz nadoknadu. Audio-vizuelno delo predstavlja vlasništvo Muzeja u svim njegovim elementima , uključujući sva autorska prava, žigove i sva druga prava intelektualne svojine. Uporednom analizom uočava se da legalni mehanizam obezbeđenja vlasništva na audio-vizuelnom delu razlikuje se u zakonodavstvu drugih zemalja.Zato je prilikom zaključenja ugovora neophodno locirati vlasništvo nad audio-vizuelnim delom kao i obim korišćenja muzejskih slika i dokumentacije u cilju njihove usmerene upotrebe.

## 4. PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

Važnost poznavanja pravne prirode prava intelektualne svojine je od esencijalnog značaja za sačinjavanje audio-vizuelnih licencnog ugovora.Vrednost muzejske baštine se može drstično umanjiti ako se neuko manipuliše sa muzejskim materijalima npr. koji se ustupaju audio- vizuelnoj kompaniji radi razvoja audiovizuelnog dela i kada se neupućeno raspolaže sa istim a koji i sam sadrži prava intelektualne svojine [prava na zig,patent ].

Interesantan je podatak da je udruženje Američkih muzeja objavilo Muzejski Vodič autorskog prava i žigovnog prava. Osnovna preporuka Vodiča je potenciranje važnosti poznavanje prava intelektualne svojine za Muzejsko osoblje i druga lica koja korespondiraju sa njima, posebno imajući u vidu primenu intelektualne svojine u digitalnom okuženju. Intencija Vodiča je usmerena ka edukaciji radi osposobljavanju Muzejskog osoblja da faktički upravlja pravima intelektualne svojine, u funkciji obezbeđivanja njihove lične odgovornosti tj, odnosa prema muzejskim vrednostima prateći digitalne tokove.Takođe da, zajedno sa muzejskim ekspertima usmere svoju stručnost ka plasmanu muzejske baštine na internacionalnom cyber – prostoru. Danas, muzejske izolacije na nacionalnom nivou su prošlost, internacionalni plasman Muzejskih proizvoda i usluga ostaje osnovni zahtev Muzeja širom sveta.Tada se uočava sva složenost jednog pravnog posla. Kako zaštititi npr. pored klasičnih Muzejskih materijala [publikacija eksponata] i audio-vizuelne proizvode od nezakonite eksploatacije. Zato strategiju plasmana muzejskog blaga na internacionalnoj sceni u svakoj konkretnoj pravnoj situaciji treba stučno sprovesti. Ali pre svega treba na vreme otpočeti sa pripremnim pravnim radnjama u koje spadaju pregovori i zaključenje audio-vizuelnih licencnih ugovora koji faktički određuju pravni status Muzeja u digitalnom okruženju.

## 5. SPECIFIČNOSTI AUDIO – VIZUELNIH LICENCNIH UGOVORA

Sofisticiranost iskorišćavanja predmeta licence audio-vizelnih licencnih ugovora uslovljava i njihove specifičnosti.Obezbeđuju multilevel pravnu zaštitu ne samo Muzejskog nacionalnog blaga već i njegovih proizvoda i usluga koji sada dobijaju jednu novu pravnu dimenziju, naročito prouzrokovanu aktuelnim digitalnim trendom. Zato koegzistiranje različitih Muzejskih aspekata uslovljava izuzetnu preciznost prilikom definisanja ugovornih odredbi. Svaki propust zasigurno će prouzrokovati enorman iznos štete za Muzej u različitim vidovima [materjalna i nematerjalna]. Moraju se ugovorom predvideti i buduće pravne situacije koje prate njegovo izvršenje, jedino se ostavlja mogućnost da se tehnički detalji regulišu Aneksima ugovora.

Npr. Audio-vizuelni razvojni licencni ugovor je ugovor koji se vezuje za razvoj, proizvodnju, i distribuiranje audio-vizuelnog dela. Što ukazuje da sadrži sve odredbe koje prate faze od razvoja do finalnog izdanja. Razvoj audio–vizuelnog dela prati posebna razvojna specifikacija kao sastavni deo ugovora. Audio-vizuelna kompanija se u ugovoru obavezuje da dizajnira i razvije audio-vizuelno delo shodno istoj uz ispunjavanje tehničkih zahteva i standarda :1] rezoluciju slike za sve digitalne prezentacije licenciranih slika 2]adaptacije ili modifikacije svih licenciranih slika, uključujući i kolornu korekciju istih 3]šifrovanje informacija za digitalni pristup korišćenje i upravljanje pravima intelektualne svojine, uključujući digital vodeni znak za sve slike i šifrovanja autorske upravljačke informacije. Proizvodna specifikacija uključuje i detaljan opis sadržaja prava intelektualne svojine koja su licencirana u vezi razvoja audio-vizuelnog rada, navodeći registracione oznake za žigove, patente i autorska prava.

Muzejska odobrenja odlika su audio-vizuelnih licencnih ugovora , što govori da Muzeji sve vreme imaju aktivnu kontrolnu ulogu upotrebe prava na Muzejske slike i licencne dokumentacije. Inače za svaku adaptaciju predmeta licence ili promenu neophodna je saglasnost Muzeja. Npr. prototip audio-vizuelnog dela podleže odobrenju kao i identifikovani način njegove distribucuje u finalnom obliku. Npr. kod ugovora o razvoju web strane zahteva se takođe odobrenje Muzeja.
Isplata nadoknade ukazuje na specifičnosti samih ugovora.
Isplata nadoknada u audio-vizuelnim licencnim ugovorima zavisna je od pravne prirode konkretnog ugovora u pitanju. Različiti su modaliteti nadoknade.Ona može biti fiksna struktuirana setom isplate npr. na ime razvoja i prozvodnje audiovizuelnog dela. Ovakvim načinom isplate Audio–vizuelna kompanija isključuje rizik od prodaje audio-vizuelnog dela. Drugi modus podrazumeva ruzik pošto se nadoknada vezuje za prodaju primeraka audio-vizuelnog dela, tako da čak u fazi pegovora, moraju se studiozno ispitati potencijali tržišta njegovog plasmana. Ovaj modus ugovoranja je češći jer iako digitalni uslovi diktiraju stalne promene, ugovorne strane žele ipak dugotrajniju poslovnu saradnju koja je garant uspešnosti. Što se tiče roka na koji se zaključuju audio-vizuelni ugovori opet je tip ugovora određuje. Npr.Kod ugovora o licenci baze podataka Muzeja edukativnim organizacijama uobičajno je da ugovaraju fiksne termine zavisne od pretplate korisnika. Npr. audio-vizuelni razvojni ugovor se zaključuje na tri [3] ili pet[5] godina. To je optimalan period u kome se zasigurno mogu utvrditi pravi efekti zaključenog ugovora.Muzejima inače više odgovara da rok generalno bude kraći, jer u digitalnom okruženju nove poslovne solucije su izazov, dok drugoj ugovornoj strani odgovaraju duži rokovi, pogotovo ako isplatu nadoknade prati prodaja primeraka audio vizuelnog ugovora. Stoga su tzv. kompromisne klauzule najcelishodnija rešenja.Npr. da su ugovorne strane saglasne da po isteku roka ugovora, Audio-vizuelna kompanija ne može proizvoditi nijedan primerak audio-vizuelnog dela, ali može prodati neprodate primerke u određenom roku, najčešći se u tom smilu significira rok od šest [6 ]meseci.

Najvažnija klauzula u audio-vizuelnim licencnim ugovorima koje Muzej zaključuje odnosi se na mogućnosti iskorišćavanja predmete licence.Taj način može biti dvojak na ekskluzivnoj i ne-ekskluzivnoj pravnoj osnovi. Ekskluzivnost upućuje sticaoca prava na isključivost u korišćenju predmeta licence, dok ne-ekskluzivni sticalac svoje pravo iskorišćavanja predmeta licence deli sa drugim sticaocima.

Esencijalno pitanje prilikom definisanja audio-vizuelnog licencnog ugovora je da li se audio–vizuelno delo koje se razvija tretira kao samostalni proizvod ili za upotrebu na

internetu ili privatne organizacijske intranet mreže. Neophodnost preciznog razgraničenja podrazumeva prethodno studiozno proučavanje svih pravnih momenata koje status Muzeja i njegov identitet diktira na internetu Imperativ Muzeja širom sveta u digitalnim uslovima je kvalitativno poboljšanje njihovih proizvoda i usluga. Stoga strategija Muzeja na internetu mora biti orijentisana prevashodno ka pravnoj zaštiti Muzejske baštine, jer joj ona pruža jedinu adekvatnu zaštitu.To podrazumeva da audio-vizuelni licencni ugovori moraju obuhvatiti i predvideti sve one pravne odnose koje priroda samog interneta uslovljava. Time audio-licencni ugovori svoje specifičnosti dopunjuju jednim novim određenjem. Vrlo važno pitanje sada koje se postavlja pred Muzeje je krug lica sa kojima će saobraćati u pravnom prometu na internetu. Ugovorom ta lica [pravna i fizička] moraju biti određena da ne bi došlo do mogućih zloupotreba. Striktno definisanje svih pravnih termina u audio-vizuelnim ugovorima je posebna njihova specifičnost, u cilju eliminisanja mogućih tumačenja ugovornih odredbi. Svako tumačenje ugovora predstavljalo bi opstrukciju njegovog izvršenja a kako se nesporno enormna sredstva ulažu u digitalnu budućnost Muzeja, svaki zastoj dejstva ugovora uslovio bi štetu visokih razmera. Apsolutna perfekcija u ugovorima zahteva se i prilikom identifikacije identiteta Muzeja na internetu. Dinstiktivnost Muzeja širom sveta, njihovih roba i usluga na internet sceni ostvaruje se mehanizmom
žigovne pravne zaštite i domena. Stoga, maksimalan oprez zahteva se prilikom sastavljanja audio-vizuelnih licencnih ugovora unošenjem klauzula koje tretiraju muzejske resurse kroz žigove i domene kao njihove najznačajnije instrumente pravne zaštite na internetu.

## 6. SARADNJA MUZEJA SA MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

Izuzetno delikatne i složene pravne situacije konstantno prate Muzeje u digitalnom okruženju. Stručna i materjalna pomoć Muzejima od strane institucija usko profilisanih za Muzejske vrednosti i prava intelektualne svojine postaje nužnost koja ne poznaje granice.

Inernacionalni institut intelektualne svojine [IIPI] ima dominantnu savetodavnu ulogu Muzejima širom sveta pomoći u razvijanju Muzejskih kapaciteta da digitalizuju zaštite i licenciraju svoje kolekcije.Kroz projekat World Museum &Economic Development Institut,akcentira se vrednost prava intelektualne svojine u funkciji zaštite Muzejskih resursa.

Art Museum Images Consortium [AMICO]je neprofitna organizacija koja okuplja Muzeje širom sveta sa osnovnim ciljem njihove povezanosti radi edukativne upotrebe Muzejskih vrednosti.Pristup Amico digitalnoj biblioteci imaju članovi osnovnih i srednjih škola, univerziteta, javnih biblioteka muzeja. Beneficije za Muzeje i njihove korisnike su obostrane. Za Muzeje je skupa investicija individualnog licenciranja njihovih digitalnih informacija, i sa osnivanjem Consorciuma licenciranje se ostvaruje na kolektivnoj osnovi. Na taj način se reduciraju troškovi individualnog licenciranja i otklanjaju troškovi pojedinačnih pregovora i prenosa nosioca prava i prava samih umetnika na njihova dela. Muzeji kontribuiraju digitalne informacije [tekst i slike] ka kolektivnoj bazi za licenciranje korisnicima. Osnovna prednost za korisnike se ogleda u nižoj ceni korišćenja muzejskih digitalnih informacija.

Asocijacija američkih muzeja osnovana je 1998 radi poboljšanja kvaliteta usluga Muzejskog osoblja širom USA u digitalnim uslovima. Asocijacija je objavila Vodič

autorskog prava i prava na žig. Favorizovanjem uloge autorskog prava , prava na žig, i ostalih pravnih pitanja značajnih za pravni status Muzeja na internetu, Vodič sa glavnom preporukom o stalnoj edukaciji muzejskog osoblja usmerava Muzeje širom sveta na put njihove digitalne budućnosti. Museum Computer Network je ne-profitna organizacija koja upotrebom kompjuterskih tehnologija okuplja Muzejski kadar. The Museum Domain Management Association je ne-profitna organizacija za registraciju domena za muzejske institucije, muzejska udruženja i Muzeje širom sveta.

## 7. MUZEJI SRBIJE I CRNE GORE

Aktuelni digitalni trend nije aktivirao muzeje Srbije i Crne Gore da svoje kulturne baštine plasiraju na način svojstven većini muzeja širom sveta.Nažalost, iako muzejski resursi Srbije i Crne Gore imaju neprocenjivu vrednost,oni nisu eksponirani kako zaslužuju u audio-vizuelnom smislu.Obezbeđenje kvaliteta nastupa na internetu sa produkcijom audiovizuelnih proizvoda i usluga kao i tehničko-tehnološkim uslovima koji će biti u skladu sa međunarodnim informatičkim zahtevima su prioriteti koje moraju postaviti muzeji Srbije i Crne Gore.

## 8. ZAKLJUČAK

Danas, kompjuterski kriminal predstavlja veliku opasnost za muzejske riznice. Jedan od vidova preventivne zaštite je studozan pristup kompleksnosti audiovizuenih ugovora. Stručno korespondiranje sa pravima intelektualne svojine inicijalno pruža muzejima pravnu sigurnost u borbi protiv kompjuterskog kriminala. Data analiza audio – vizuelnih ugovora predstavlja istovremeno i poziv informatičkim strukturama da krenu ka digitalnim izazovima Srbije i Crne Gore muzeja.

## LITERATURA

[1] American Association of Museums, *A Museum Guide to Copyright and Trademark,1999.*

[2] *Berne convention for the protection of Literary and ArtisticWork,1971*